

Олександр БАЛАНУЦА,
*Надзвичайний і Повноважний Посол України
в Державі Кувейт,
кандидат економічних наук;*

Ольга СЕГЕДА,
*третій секретар Посольства України
в Державі Кувейт,
магістерка східної філології*

ПУБЛІЧНА ДИПЛОМАТІЯ УКРАЇНИ В КУВЕЙТІ: ПОТЕНЦІАЛ НЕСТАНДАРТНИХ РІШЕНЬ

Анотація. У статті розглянуто заходи української публічної дипломатії, яких уживає Міністерство закордонних справ України в співпраці з іноземними дипломатичними установами задля зміцнення позитивного іміджу України на міжнародній арені. Було з'ясовано, що сучасна концепція української публічної дипломатії, яка замінила радянський принцип «культурно-гуманітарної співпраці», потребує оновлення методів і шляхів її реалізування. Зокрема, ідеться про опанування можливостей цифрової дипломатії та опрацювання комплексних іміджевих проектів із залученням державних і приватних акторів. Такий підхід, вочевидь, вимагатиме злагодженої координації дій між державними органами й громадськими організаціями, фондами, а також застосування новітніх цифрових технологій у роботі дипломата. З огляду на безпрецедентність таких ініціатив в органах дипломатичної служби України одним з аспектів цього дослідження було спроектувати перспективи для закордонних дипломатичних установ проводити масштабні іміджеві заходи й проекти у сфері цифрової дипломатії. З огляду на багатогранність поняття публічної дипломатії було констатовано, що немає єдиного алгоритму забезпечення успішної практики публічної дипломатії. З іншого боку, світові індекси на кшталт «The Soft Power 30», «Global Go To Think Tank Index Report», «Future Brand Country Index 2019» математично обчислюють успішність країн у царині публічної дипломатії. На прикладі «Тижня України в Кувейті 2020» та онлайн-заходів, які ініціювало Посольство України в Державі Кувейт, у статті наведено аналіз ефективності альтернативних підходів до реалізування публічної дипломатії України в Кувейті.

Ключові слова: публічна дипломатія, іміджеві проекти, цифрова дипломатія, міжнародний імідж.

У ХХІ столітті розставлення фігур на шахівниці світової політики досі нестійке, а з ним – і рецепт успіху держави на зовнішньополітичній арені. У ньому з'явився новий інгредієнт – т. зв. *soft power*, або м'яка сила. Нині поняття «м'якої сили», яке ввів у політичний дискурс Дж. Най ще наприкінці 80-х рр. минулого століття, ми асоціюємо з публічною дипломатією. Блискучі приклади США, Великої Британії, Франції, а також ОАЕ й Кувейту (що стрімко розвиваються впродовж останніх десятиліть) демонструють ефективність культурно-освітніх проєктів, поставлену на службу національним інтересам країни. Доволі важко сформулювати просте визначення такого багатогранного явища, як публічна дипломатія. Утім з упевненістю можна сказати, що це не дія, а тривалий процес, який охоплює цілу плеяду акторів – дипломатів, громадських діячів та активістів, представників різних сфер наук, ЗМІ, неурядових організацій тощо. Дипломатів справедливо вважають драйверами політики публічної дипломатії, хоча в мінливих умовах сучасного світу інструментарій провадження такої політики неможливо не варіювати.

Окремих аспектам цієї теми присвячено праці таких авторів, як О. Розумна, М. Процюк, О. Тищенко-Тишковець, О. Опанасюк. Проблеми інституалізації та модернізації практики публічної дипломатії висвітлено в наукових статтях О. Децик та Н. Піпченко. Практичні питання реалізації такої політики розглянули у своїх статтях С. Корсунський та Є. Габер. Проте досі не розкрито питання щодо потенціалу нестандартних рішень у зазначеному контексті, які й висвітлено в цій статті.

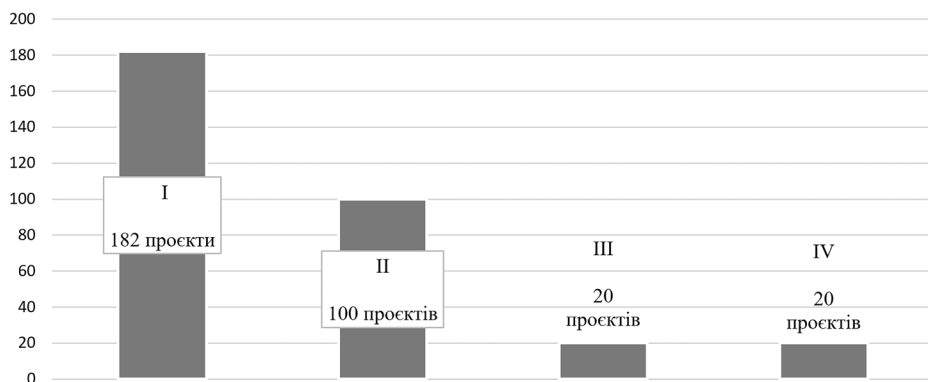
Мета статті – з'ясувати ефективність альтернативних підходів до реалізування публічної дипломатії України в Кувейті, кінцевою ціллю якої є просування національних інтересів держави. Відповідно до зазначеної мети доцільно поставити такі завдання: простежити головні тенденції публічної дипломатії України крізь призму заходів, які проводять закордонні дипломатичні установи; проаналізувати креативні проєкти, які втілювало Посольство України в Державі Кувейт у цій царині; визначити переваги й недоліки нестандартних підходів у досягненні цілей публічної дипломатії України.

Публічна дипломатія може бути внутрішньою (тобто спрямованою на консолідування суспільства в межах своєї країни й залучення активної частини свідомого населення в загальнодержавні проєкти) та зовнішньою. Такі заходи «на експорт» покликані непримусово змінити політичну поведінку закордонної цільової аудиторії на користь країни-інфлюенсерки. У сучасному світі публічна дипломатія є відлунням зовнішньополітичних інтересів держави, за нею можна робити висновки про її амбіції на міжнародній арені. Очевидно, що стратегію такої дипломатії має бути закріплено на державному рівні, оскільки саме «згори» найефективніше координувати зусилля та сприяти об'єднанню різних акторів (державних і приватних) для досягнення спільної мети. Якщо такою метою є перетворення цільової

країни на політичну союзницю, то процес публічної дипломатії як одного з механізмів досягнення окресленої цілі складається з низки етапів. Передусім ідеться про поширення якісної та вичерпної інформації про свою країну, розбудову тривалого діалогу шляхом транслявання цінностей, культури й традицій держави. У цьому контексті треба виокремити роль закордонних дипломатичних установ у проведенні політики публічної дипломатії, адже саме дипломати є медіаторами між двома суспільствами. Співробітники дипломатичної служби – це агенти розуміння, які працюють на кордоні двох культурних кодів як сполучний механізм. Водночас немає єдиного та перевіреного алгоритму дій, який забезпечить успіх. Кожен з акторів має відшукати свої унікальні риси й особливості, за допомогою яких можна збудувати місточок розуміння, знайти спільні точки дотику. Натомість є чимало механізмів визначення результатів публічної дипломатії, завдяки яким можна описати успішність тієї чи іншої країни в реалізації такої політики. Наприклад, розробники світового рейтингу «The Soft Power 30» наголошують: у сучасному світі пальма першості в царині публічної дипломатії дістанеться тому, хто вміє будувати тематичні партнерські мережі й зацікавлювати нових впливових акторів долучитися до них. На основі аналізу шести показників (уряд, культура, освіта, глобальна взаємодія, підприємництво та цифровізація), а також міжнародного опитування зазначений рейтинг зіставляє потенціал «м'якої сили» 61 країни світу з кожного геополітичного регіону. Стабільність політичних інститутів і якість дипломатії, репутація освітніх закладів, привабливість економічної моделі й решта важливих чинників утримують Францію та Англію на перших позиціях протягом останніх декількох років [3]. Інший індекс – «Global Go To Think Tank Index Report» – оцінює тренди й виклики для «мозкових центрів» («think tanks») різних країн світу задля визначення їхньої ролі в розбудові чи модернізуванні політичних інститутів. Аналітику рейтингу побудовано на дослідженні 6500 мозкових центрів по всьому світу, вона показує активність окремих акторів у глобальній мережі актуальних питань. У 2019 році відразу декілька українських організацій («Український центр економічних і політичних досліджень ім. О. Разумкова», «Демократичні ініціативи ім. І. Кучеріва», «Дніпровський центр соціальних досліджень» та ін.) потрапили в індекс «Global Go To Think Tank Index Report», що свідчить про активнішу участь українського громадянського суспільства в процесах розвитку своєї держави [4, с. 97]. Індекс «Future Brand Country Index 2019» відображає привабливість країни з погляду її інвестиційного й туристичного потенціалу, комфорту проживання та якості національної продукції. Стовпи, на яких будують бренд країни, – система цінностей, якість життя, можливості для бізнесу, промисловість і культурний спадок – стали основою цього індексу, де Україна посіла 74-те місце серед країн світу [5, с. 23].

В Україні нині склалися такі внутрішньо- та зовнішньополітичні умови, коли нехтування можливістю й потребою заявити про себе на міжнародній арені за допомогою чіткої, довгострокової, стратегічно виваженої політики публічної дипломатії об'єктивно призводить до розмивання позитивного міжнародного іміджу України у світі через заповнення інформаційних прогалів великою кількістю міфів і стереотипів [2, с. 26]. Саме з метою закріплення позитивного сприйняття України за кордоном було розроблено бюджетну програму 1401110 «Фінансова підтримка забезпечення міжнародного позитивного іміджу України, забезпечення діяльності Українського інституту, заходи щодо підтримки зв'язків з українцями, які проживають за межами України», згідно з якою МЗС у співпраці із закордонними дипломатичними установами України щороку планує та реалізує іміджеві проекти. У 2020 році в частині популяризування позитивного міжнародного іміджу зовнішньополітичне відомство України запланувало понад 300 заходів різних спрямувань. Зазначені проекти розкривають потенціал культурної, освітньої, спортивної та експертної дипломатії, маючи на меті створити позитивне інформаційне тло про Україну й привернути увагу іноземних цільових аудиторій до нашої країни [1, с. 3–10].

Рис. 1. Розподіл іміджевих проектів МЗС України за напрямками на 2020 рік

- I. Ярмарки, фестивалі, конференції, мистецькі вечори, експозиції та презентації.
- II. Експертна дипломатія: ознайомчі поїздки й престури в Україну іноземних експертів.
- III. Висвітлення української тематики в іноземних ЗМІ.
- IV. Створення аудіовізуального, цифрового та друкованого контенту про Україну.

Уклали автори за [1].

Чимало із запланованих проектів спрямовано на промоцію сучасного мистецтва України. Такі експериментальні ініціативи, як колективний стріт-арт, мурали (стінописи) й українськомовні аудіокнижки покликані зацікавити широку іноземну аудиторію. Тенденція до «осучаснення» інструментарію публічної дипломатії України перегукується з амбітними

планами Українського інституту, що охоплюють соціологічні дослідження про сприйняття України поміж іноземної аудиторії, збагачення українськомовної «Вікіпедії», постановку українських п'єс в іноземних театрах, започаткування кулінарної дипломатії України, створення концепту сучасного українського сувеніра й багато іншого.

За доволі нетривалу історію свого розвитку цього напрямку Україна зробила якісний стрибок у бік найкращих світових практик. Од застарілої концепції «культурно-гуманітарної співпраці», яка здебільшого передбачала лише ситуативні проекти з відзначення річниць або вшанування роковин, публічна дипломатія України перейшла на рівень проактивного планування й розроблення стратегії. Не останню роль у цьому процесі відіграла інституалізація такої практики. Так, у структурі МЗС України було виокремлено відповідний підрозділ із питань публічної дипломатії, а на рівні загальнодержавних програм розроблено низку документів, що регулюють зазначену царину. Насамперед ідеться про «Стратегію сталого розвитку Україна – 2020» і «Концепцію популяризації України у світі та просування інтересів України у світовому інформаційному просторі». Крім того, важливу роль у медіатизації досягнень двосторонніх відносин між державами та створенні сприятливої атмосфери для професійних односторонців, зокрема в досліджуваній тут площині, відіграють спеціалізовані організації на кшталт Державного підприємства «ГДІП».

Утім довгострокові питання, пов'язані з фінансуванням і кадровим забезпеченням, можуть сповільнити подальший розвиток публічної дипломатії України, адже чимало ініціатив у цій царині мають невикористаний потенціал у зв'язку із зазначеними вище факторами.

Рис. 2. Розподіл видатків Державного бюджету України на іміджеві проекти

*Уклали автори на основі законів України
«Про Державний бюджет України» в період 2016–2020 рр.*

В умовах загострення епідеміологічної ситуації у світі звичний формат заходів публічної дипломатії, який передбачає масові зібрання, досі мало-доступний. Крім того, до пошуку альтернативних рішень спонукає і суттєве скорочення видатків на фінансування культурно-мистецьких проєктів.

Чимало дотичних ініціатив України в Кувейті підтвердили свою дієвість у світлі зазначених вище обставин. Загалом українська публічна дипломатія в Кувейті протягом останніх років значно активізувалася, про що свідчить низка успішно реалізованих проєктів. До спектра таких заходів належить гідне презентування українських галузей культури, медицини, освіти, спорту, науки, туризму тощо. У межах деяких проєктів було також розкрито потужний потенціал цифрової дипломатії [6].

Із часу встановлення дипломатичних відносин між Україною та Кувейтом двічі проводили «Дні української культури в Державі Кувейт» – у 2012 та 2015 рр. До уваги кувейтської аудиторії було представлено найкращі мистецькі й фольклорні ансамблі України, зразки українського традиційного мистецтва та сучасного кінематографу. Яскрава презентація української культури в Кувейті дала розвиток іншим спільним проєктам, як-от: переклад української художньої літератури арабською, подальші візити українських митців і музикантів у Кувейт тощо.

У цьому дослідженні ми зосередимося на двох комплексних проєктах – «Тиждень України в Державі Кувейт 2020» та заходи цифрової дипломатії, оскільки саме цим експериментальним форматам властивий нестандартний підхід до реалізування політики публічної дипломатії.

«Тиждень України в Державі Кувейт 2020» – це масштабна іміджева подія, у межах якої відбулися торговельно-економічні, культурно-мистецькі, освітні й спортивні заходи, покликані посилити увагу кувейтської громадськості до нашої держави та стимулювати співпрацю з нею. Кожен день «Тижня» було присвячено одній зі сфер українсько-кувейтських двосторонніх відносин – економічній, культурній, спортивній, мистецькій, освітній. Єднальною ланкою усього проєкту стало спільне гасло «Бізнес, культура, освіта, мистецтво, спорт – заходи, що об'єднують Україну та презентують її світу» [6].

Стартовий день «Тижня» було присвячено спортивним заходам, першим із яких стало заняття зі спортивної гімнастики для дітей у кувейтській школі. Тоді ж таки провели спортивну конференцію за участі профільних фахівців з України та Кувейту, а ввечері відбувся дружній футбольний матч між збірною командою ФК «Динамо-Дубай-Кувейт» (Україна) та ФК «Strikers Academy» (Кувейт).

Другий день «Тижня України в Державі Кувейт 2020» відкрив знаний український піаніст і композитор Євген Хмара, який дав сольний фортепіанний концерт у Вищому музичному інституті Кувейту. У холі кон-

цертного залу розмістили фотовиставку, присвячену Дню Соборності України, а також виставку дитячих малюнків «Щаслива дитина – квітуча Україна» від української галереї «Елісаветград», м. Кропивницький. Слід зауважити, що саме після виступу Євгена Хмари керівництво зазначеного інституту висловило зацікавленість в українських музичних консерваторіях, де кувейтські студенти могли б навчатися, стажуватися й покращувати свої професійні компетенції.

Центральною подією «Тижня» став дводенний українсько-кувейтський бізнес-форум за участі близько 25 компаній з України, які прибули до Кувейту для презентування передових досягнень у царині смарт-технологій, легкої та харчової промисловості, медицини, моди, інвестиційних можливостей тощо.

Мистецьке шоу від українських модних домів і концерт українського симфонічного оркестру «Київ-Класик» під керівництвом видатного диригента Германа Макаренка, під час якого кувейтська публіка почула найкращі зразки української та арабської музики, справили незабутнє враження на глядачів, адже близькосхідні мотиви у творчості українських митців продемонстрували, що артіндустрія може знайти спільне навіть у різних культурних кодах.

Передостанній день «Тижня» ознаменувала низка освітніх заходів у Кувейтському університеті за участі українських і кувейтських освітян, експертів і студентської молоді. Після лекційної частини у внутрішньому дворіку університету висадили дерева – на знак дружби й співпраці між українським і кувейтським студентством. У цей самий день Посольство України в Державі Кувейт провело дипломатичне прийняття з нагоди Дня Соборності України, під час якого українські артисти Євген Хмара та Катерина Вовчук виконали авторські музичні й вокальні композиції.

На завершення «Тижня України в Кувейті 2020» у приміщенні посольства провели майстер-клас із писанкарства та малювання для учнів недільної школи при посольстві, після якого діти отримали пам'ятні сувеніри з українською символікою [6].

Напрочуд яскраво минула п'ятиденна акція з підсвічення «Кувейтських веж» – головної туристичної пам'ятки держави – у блакитний і жовтий кольори. Уперше в історії двосторонніх відносин бікolor українського прапора прикрашав нічне небо Кувейту, супроводжуючи всі події «Тижня України в Кувейті 2020» [7].

Безпрецедентна концентрація заходів публічної дипломатії протягом «Тижня» зумовила успіх проекту загалом, оскільки на кожному з них анонсували наступний, привертаючи увагу дедалі ширшої аудиторії, до якої належали кувейтські високопосадовці, представники іноземного дипломатичного корпусу та бізнесових кіл Кувейту, журналісти, а також

українська діаспора. Медійний розголос «Тижня» перевищив усі очікування, адже заходи цього іміджевого проєкту було висвітлено в 13 відеорепортажах кувейтських телеканалів, трьох телевізійних інтерв'ю Посла України в Кувейті, 23 публікаціях в англо- й арабомовних газетах Кувейту. Комплекс заходів, реалізованих у межах «Тижня України в Кувейті 2020», дав змогу сформувати мережу позитивних відгуків, оцінок, публікацій щодо України в кувейтських та іноземних ЗМІ.

У контексті висвітлення української тематики в закордонних медіаресурсах варто відзначити роль соціальних мереж, оскільки лідери думок та блогери використовують саме віртуальні майданчики як інформаційну платформу. На прикладі «Тижня України в Кувейті 2020», заходи якого забезпечили охоплення 30-тисячної аудиторії на сторінці посольства у фейсбуці, можна констатувати, що цифрова дипломатія є вельми перспективним напрямом розвитку публічної дипломатії.

Онлайн-проєкти посольства було започатковано у вересні 2019 року, коли підписників сторінки посольства у фейсбуці запросили до участі в інтелектуальному брейн-рингу з нагоди Міжнародного дня грамотності.

22 грудня 2019 року в День працівників дипломатичної служби України було проведено онлайн-конкурс на написання найкращого віршованого тексту про українських дипломатів «Гімн дипломата, або Дипломатія – це покликання». Проєкт, який ініціював Посол України в Державі Кувейт О. Балануца, об'єднав письменників, поміж яких декілька членів Національної спілки письменників України, лауреатів різних літературних премій, учителів, журналістів, викладачів, школярів тощо. До конкурсного журі надійшли праці з різних регіонів України: Вінниця, Житомир, Київ, Кропивницький, населені пункти Запорізької, Львівської й Одеської областей. Також свої поезії надіслали українці, які проживають за кордоном: в Об'єднаних Арабських Еміратах і Тунісі. Переможців і призерів конкурсу було нагороджено грамотами та подарунками (а всіх учасників – сертифікатами про участь), найкращі вірші опубліковано на сайті Посольства України в Кувейті та в соціальних мережах. Із перспективою подальшого впровадження таких практик інформацію про мету, суть і результати конкурсу було також надіслано до МЗС України [6].

У форматі скайп-конференцій і відеозвернень також було проведено чимало заходів освітнього, спортивного й мистецького спрямувань. Онлайн-проєкти на кшталт першого в історії двосторонніх відносин телемоста між українською та кувейтською школами зарекомендували себе як ефективну альтернативу заходам у режимі «офлайн» із низки причин. Передусім в епоху цифровізації роль громадських діячів поміж акторів публічної дипломатії значно зросла, а тому соціальні мережі як вагомий спосіб надшвидкої комунікації – це зручний майданчик для запус-

ку масштабних проєктів. Реклама й анонс ініційованих заходів, а також збирання необхідної аналітики стали загальнодоступними саме завдяки соціальним мережам, що об'єднали навколо себе рекордну аудиторію: із 7,75 млрд людей у світі 4,54 млрд користуються інтернетом, а з них 3,8 млрд є активними користувачами соціальних мереж. Апелюючи до емоційності й емпатії, соціальні мережі уможливають міжособистісну взаємодію та оцінювання реакції на трансльований меседж. Насамкінець іміджеві проєкти у віртуальній площині є доволі бюджетними внаслідок скорочення витрат на оренду приміщення й обслуговування. Зрештою, інформаційний привід може бути створено завдяки залученню лише внутрішніх інтелектуальних і творчих ресурсів.

До перелічених переваг комплексних заходів публічної дипломатії на кшталт «Тижня України в Кувейті 2020» або цифрових проєктів слід додати ще один важливий чинник: стрімке посилення активності в іноземному інформаційному полі, що покращує сприйняття держави поміж громадян, зокрема в політичних і ділових колах країни перебування, а також сприяє гідному позиціюванню національних культурних продуктів на світовій арені.

Водночас планування й проведення такого масштабного проєкту, як «Тиждень України в Кувейті 2020», потребує виняткової мобілізації доступних ресурсів і тривалої підготовчої роботи. Організування безперервної низки заходів в умовах цейтноту також вимагає навичок менеджменту й долучення до проєкту широкого кола партнерів і спонсорів. Що ж до проєктів цифрової дипломатії, то інтеграція нових технологій у поточну роботу дипломата – це нелегкий і доволі тривалий процес, який треба розпочати з комплексного й ґрунтового навчання. Будь-яке новаторство в консервативному середовищі завжди натикається на нерозуміння й лише згодом стає прийнятною нормою. Крім того, неминуча відкритість і підвищена прозорість, яка приходить разом із соціальними мережами, не завжди корелює зі звичним робочим ладом більшості представників дипломатичного дискурсу.

Висновки. Короткий огляд заходів публічної дипломатії, які ініціювало МЗС України в співпраці із закордонними дипломатичними установами, дав змогу з'ясувати, що Україна нині стрімко розвиває таку політику за прикладом світових лідерів у цій галузі. Про це свідчить оголошений відхід од застарілих норм «культурно-гуманітарної співпраці» в бік проактивного планування й стратегування практики публічної дипломатії. Тенденції останніх років щодо нових форм комунікації та популяризування сучасних надбань України в усіх сферах тривають у проєктах українських посольств, які успішно проводять різноманітні заходи за підтримки спеціалізованих бюджетних програм.

Обґрунтовано, що в умовах обмеженого кадрового та фінансового забезпечення виникає попит на нестандартні підходи до публічної дипломатії. Головні переваги та недоліки альтернативних підходів було визначено на прикладі креативних проєктів, які втілило Посольство України в Державі Кувейт у цій галузі.

На основі зазначеного вище припускаємо, що такі нестандартні рішення в царині публічної дипломатії, як реалізування комплексних масштабних іміджевих проєктів із великою кількістю різнопрофільних заходів, а також експериментальні проєкти цифрової дипломатії засвідчили свою високу ефективність та обчислювану результативність. Водночас потенціал зазначених напрямів ще не до кінця розкрито. Саме тому дослідження цього питання, зокрема аспекту взаємодії державних і приватних акторів з метою реалізувати багатосторонні проєкти публічної дипломатії, має стати предметом подальших наукових студій.

1. Про затвердження Плану заходів МЗС на 2020 рік із реалізації бюджетної програми 1401110: наказ Міністерства закордонних справ України від 22.01.2020 р. № 32. 22 с.
2. Процюк М.В. Публічна та культурна дипломатія як засіб «м'якої сили» України: запозичені моделі, реальні кроки та стратегічні пріоритети // Зовнішня політика і дипломатія: традиції, тренди, досвід. 2016. № 22. С. 22–28.
3. Mcclory, J. (2019). *The Soft Power 30 index*. USC Center on Public diplomacy [online]. Available at: <https://soft-power30.com/wp-content/uploads/2019/10/The-Soft-Power-30-Report-2019-1.pdf> [in English]
4. McGann, J.G. (2020). *2019 Global Go To Think Tank Index Report*. University of Pennsylvania – Scholarly Commons. 265 p. [in English]
5. Future Brand (2019). *Future Brand Country Index 2019* [online]. 153 p. Available at: <https://www.futurebrand.com/uploads/FBI/FutureBrand-Country-Index-2019.pdf> [in English]
6. Embassy of Ukraine in Kuwait (2020). *Cultural and humanitarian cooperation* [online]. Available at: <https://kuwait.mfa.gov.ua/en/partnership/422-naukovo-tehnicne-spivrobotnictvo-mizh-ukrajinoju-ta-kuvejtom> [in English]
7. Тиждень України в Кувейті 2020 (світлина) [Електронний ресурс] / Посольство України в Державі Кувейт. 25 січня 2020. Режим доступу: <https://kuwait.mfa.gov.ua/galleries/tizhden-ukrayini-v-kuvejti-foto>